

EDITORIAL

Pangmalawigon nga tiempos muertos sa idalom sang rehimen US-Marcos II

ANG WALA-UNTAT NGA *NEOLIBERAL* kag pasista nga pagpang-atake kag pyudal kag mala-pyudal nga pagpamigos kag pagpanghimulos nga ginapatuman sang rehimen US-Marcos II dugang pa sa madamo nga natural nga kalamidad kaangay sang isa ka tuig nga *El Niño phenomenon*, paglupok sang Bulkan Kanlaon, pagpameste sang *armyworm* kag karon ang peligro sang *La Niña* ang nagtuga sang nagapadayon nga tiempos muertos ukon tigkiriwi sa bug-os nga isla sang Negros. Imbes sang tradisyonal nga panahon sang kagutom kag pagantos tungod sa kawad-on sang trabaho kag pang-ekonomiko nga oportunidad sa tunga sang tig-galing, masami halin sa Abril tub-tob Agosto, mayoriya sang mga Negrosanon ang nagapos sa wala sang katapusan nga pang-ekonomiko nga kabudlayan.

Ginapas-an na sang mga mamumugon sa katubuhan ang kabudlayan sang tuman nga pag-salig sang isla sa *monocrop* nga ekonomiya sa kalamay. Ang abereyds nga inadlaw nga sweldo sa mga katubuhan yara sa ₱300-₱400 kada adlaw kon tig-galing

(bisan pa nga ang minimum nga sweldo sa agrikultura sa Western Visayas gintalana sa ₱440 kag sa Central Visayas, ₱415-₱425) kag nagasarurot manubo pa sa ₱200 sa panahon sang tiempos muertos. Bisan ang kita sa temporaryo nga mga trabaho kag trabaho gwa sa pagpanguma apektado man tungod sa manubo nga ikasarang sang populasyon nga magbakal, kag kadam-an sang mga obra sa isla nahigot sa negosyo sa kalamay.

Indi makatarunganon ang dako nga kinatuhay sang matuod nga kita kada kapita kag maka-buhi nga sweldo sang pamilya nga kapin sa ₱1,000 sa bug-os nga isla sang Negros. Tungod sang mataas nga presyo sang mga sandigan nga balaklon kag pagbukas sang klase, ang magamay nga kita sang mga Negrosanon haluson makasuporta sa adlaw-adlaw nga kinahang-

"Pangmalawigon..." sundan sa pahina 2

#NPANegrosOffensives:
**Detatsment sang
15th IB, ginharas
sang ASJC-NPA, p3**

**Oil palm nga plantasyon
sa Candoni, malaparan
nga pagpang-agaw sang
duta, p7**

**ISKULHAWS:
Mala-pyudal nga sistema
sang ekonomiya sa
pungsod Pilipinas, p14**

"Pangmalawigon..." halin sa pahina 1

lanon sang kinaandan nga pamilyang Negrosanon. Ang ining pang-ekonomiya nga krisis wala lang nagakahulugan sang gutom kag kaimolon para sa mga mamumugon sa katubuhan, kundi sa bug-os nga pumuluyong Negrosanon.

Dugang pa, ang liwat nga pag-eksport sang 25,300 ka metriko tonelada sang hilaw nga kalamay sa US sa maabot nga Setyembre kag ang pag-import sang 240,000 ka metriko tonelada sang *refined sugar* magapalala lang sa mabudlay na nga daan nga kahimtangan sa Negros. Yara man ang nagahabok nga pung-sodnon nga utang nga ₱15.48 trilyones ukon nagalupok nga ₱129,968 kada Pilipino.

Tungod sa malawigon nga *tiempos muertos*, ang mga Negrosanon mapilitan nga mag-obra sa temporaryo kag manubo sang sweldo nga mga trabaho kangay sang trabaho sa konstruksyon, timbang sa balay, kag iban pa nga mga *semi-skilled* nga obra sa nagkalain-lain nga mga negosyo. Bisan ginapabugal ini ni Marcos Jr kag iya mga alipores bilang mga "oportunidad," indi ini malawigon nga makasustener kag makatuga sang lapnagon nga kahalitan sa kapalibutan kag palangabuhian sang pumuluyo. Mapilitan man ang mga mangungumang Negrosanon nga itugyan ang ila kadutaan sa *neoliberal* nga tinutuyo kag mangin kabahin sang daku nga pwersa

sang mga mamumugon nga wala sang trabaho nga desperado mag-obra bisan pa manubo ang sweldo.

Ang pangkatilingban kag pang-ekonomiko nga krisis sa isla sang Negros kag sa bug-os nga pungsod nagapakita nga ang "Bagong Pilipinas" ni Marcos Jr indi tuhay sa "Bagong Lipunan" sang iya anay diktador nga amay. Maathag sa iya bag-o lang nga State of the Nation Address nga nagpakuntento lang si Marcos Jr sa mga *band-aid* nga solusyon kag wala sang pulos nga mga tinaga samtang nagamaniobra agud pabakuron ang iya politikal nga posisyon sa reaksyonaryong eleksyon sa masunod nga tuig. Nagpatuman siya sang kontra-pumuluyo, kontra-imol kag maki-imperyalista nga mga polisiya agud magserbi sa madugay na nga interes sang iya nga agalon nga imperyalistang US.

Ang banggianay sang mga grupo nila Marcos kag Duterte nagpalala lang sa krisis bangud ginatinguhaan sang kada paksyon ang pagpabakud sang ila nga kaugalingon nga politikal nga tindog nga wala gid sang matuod nga plano para sa mga Negrosanon kag sa bug-os nga pumuluyong Pilipino. Wala sang kongkreto nga mga tikang nga ginhimo agud madasig nga makatibawas ang agrikultura kag palangabuhian sa isla. Imbes, gin-una sang reaksyonaryong gobyerno ang pagtukod sang Negros Island Region agud konsolidahon

ang interes sang nagahari nga sahi sa isla.

Bangod sini, ang mga pang-publiko nga yutilidad ginhugakom sang nagahari nga sahi pareho sang ginapanag-iyahan sang mga Villar nga Prime Water, Negros Electric Power Corporation sang mga Razon kag ginsakdag sang World Bank nga PUV Modernization program. Agresibo man ang mga proyekto sang rekla-

"Pangmalawigon..." sundan sa pahina 3

AGOSTO 2024

ANG Paghimakas

Nagapasalamat ang *Ang Paghimakas* sa mga kontribusyon agud mangin madinalag-on ang ini nga isyu. Sa pagpauswag sang aton *Ang Paghimakas*, ginapangabay sa tanan nga bumalasa nga padayon nga mag-amot sang mga balita, piktyur, istorya kag iban pa nga sinulat. Nagapangayo man kami sang inyo mga suhestyon kag komentaryo paano pa gid ini pauswagon.

 angpaghimakas@protonmail.com

 negrosrevportal.wordpress.com

#NPANegrosOffensives

Detachment sang 15th IB, ginharas sang ASJC-NPA

GINHARAS SANG MGA PULANG HANGAWAY sang Armando Sumayang Jr Command-New People's Army Southwest Negros Guerrilla Front (ASJC-NPA) ang detachment sang 15th IB sa Sityo Bagtic, Brgy. Camindangan, Sipalay City, Negros Occidental sadtong Mayo 28.

Suno kay Ka Andrea Guerrero, tagpamaba sang ASJC-NPA, nga indi mangin madinalag-on ang ini nga operasyon sang mga Pulang hangaway kon wala sang

partisipasyon sang masa halin sa preparasyon tubtob sa aktwal nga pagpatigayon.

Samtang, gindis-armahan sang isa ka tim sang Mt. Cansermon Command-New People's Army South Central Negros Guerrilla Front (MCC-NPA) si Danilo Garces sa Sityo Danlugon, Brgy. Tanawan, Kabankalan City, Negros Occidental sadtong ikaduha nga semana sang Enero. Nakumpis-

"Detachment..." sundan sa pahina 4

"Pangmalawigon..." balin sa pahina 2

masyon sa mga syudad sang Bacolod kag Dumaguete kag mga operasyon sang makahalalit nga mina kag kwari agud hingalitan ang nagra-be nga krisis sa bug-os nga isla. Subong man, ginapatuman ang ₱2 ka bilyon nga plantasyon sang *oil palm* sa sur nga bahin sang Negros Occidental nga ginpundohan sang pamilya Consunji, ang proyekto sa pagmina sa tabon sang "Tamlang Valley Zone of Peace" sa Negros Oriental, kag pagpananum sang komersyal nga mga kahoy paagi sa National Commission of Indigenous Peoples (NCIP) sa mga kagubatan kag ginpanubli nga kadutaan.

Agud mapaseguro nga mahapos ang dalagan sang mga *neoliberal* nga proyekto, ang mersenaryo nga AFP kag PNP nga ginapaisog sang Anti-Terror Law kag ginasakdag sang NTF-Elcac, naghimo sang mga paglapas sang tawhanon nga kinamatarung sa kasyudaran kag kaumhan para pahipuson ang bisan ano nga porma sang pakigbato. Halin sa rehimen Duterte kag tubtub subong, ang isla sang Negros nagapabilin nga nagapanguna sa mga biktima sang mga pagpamatay, indi makatarunganon nga pag-aresto, pag-abdak, pagpang-agaw sang duta kag iban pa agud ipalapnag ang kultura sang kahadlok kag impyunidad sa pumuluyo.

Bisan ano pa nga pagbubo ni Marcos Jr sang

mabugnaw nga tubig sa pagbato sang pumuluyo, sa gihapon naga-indakal ang kaakig sang mga Negrosanon sa ila nga ginaatubang nga grabe nga bug-os nga tuig nga *tiempos muertos*. Gani, mas nagpanikasog pa sila nga organisahon ang ila kaugalingon batok sa mga *neoliberal* nga pang-ekonomiko nga proyekto, manubo nga sweldo, pagtaas sang presyo, pagpang-agaw sang kadutaan, pyudal kag mala-pyudal nga pagpanghimulos kag pasista nga pag-atake sang terorista nga rehimen US-Marcos II. Nagatindog man ang mga Negrosanon upod sa bug-os nga pumuluyong Pilipino sa pagpamatok sa mga gyera nga ginilunsar sang mga imperyalistang pungsod nga US kag China.

Ang krisis nagabun-ag sang pakigbato. Bisan pa sa mga kapaslawan kag kabudlayan, ang New People's Army sa idalom sang absoluto nga pagpamuno sang Communist Party of the Philippines ginatadlong ang mga kasaypanan sini kag nagapadayon nga nagapanguna nga hinganiban sang pumuluyong Pilipino batok sa pagpamigos kag pagpanghimulos. Ang lima ka larangan gerilya sa isla sang Negros aktibo nga ginataya ang ila mga armas sa mga nagahari nga sahi kag ila pang-atake nga mga ido. Nagapabilin nga matambok ang mga kahimtangan agud isulong ang demokratiko nga rebolusyon sang banwa paagi sa pangmalawigon nga inaway banwa. **AP***

Paghiliusa, gamhanan nga hinganiban sang masang mangunguma

WALA NA SANG MAS GAMHANAN pa sa mga sandigan nga sahi nga kubos kag ginahimuslan kundi ang maghiliusa para mahilway sa pyudal kag mala-pyudal nga pagpanghimulos sa kamot sang mga nagapigos kag nagahimulos nga sahi nga nagagapos kag naga-ulipon sa ila.

Amo ini ang na-reyalisar sang mga mamumugon sa kampo sa Brgy. Kahil, sa sur nga bahin sa isla sang Negros sang nagpatigayon sila sang kampanya sa pagpasaka sweldo sang nagligad nga Hunyo.

May ara 19 ka bubong ukon 44 ka indibidwal nga mga mamumugon sa kampo halin sa lima ka sityo ang nakabepisyo sang napadaog nila ang ila demanda sa pagpasaka sang sweldo sa duha ka agalon mayduta.

Paagi sa ila ululupod nga paghimakas, napasakaan sang ₱30-₱50 kada adlaw halin ₱200-₱220 padulong sa ₱250 ang inadlaw nga pagtrabaho sa kampo. Subong man, nag-saka ang pag-arado halin sa ₱700 padulong sa ₱1,300 sa duha ka agi sa kada ektarya.

Daku gid ang kalipay ni Tatay Astong nga napasakaan ang ila sweldo bangud daku na ini nga piyan-piyan sa ila pangabuhi tungod sa grabe ka taas nga presyo sang mga balaklon subong. “Kon wala kami nagmaisog nga magdemanda seguro wala man namon ini naangkon nga kadalagan.”

Siling man ni Nanay Isyang, “tuman na gid kapiot sang amon kahimtangan sa pangabuhi, indi na gid makatrespaser ang amon sweldo sa kampo. Salamat kay ginbuligan kami sang mga kaupod nga mag-organisa kag maghulag, napadaug namon ang amon demanda nga may kumpyansa.”

Ikaduha na ini nga serye nga paglunsar sang kontra-pyudal nga paghimakas sining panahon sang *tiempos muertos*. Sang nagligad nga Mayo, inisyal sila nga naglunsar sang paghimakas masa, apang ang subong nga paghimakas amo ang ila pinakadako nga kadalagan.

Paagi sa giya sang Partido, natukod sang mga mangunguma ang ila rebolusyonaryong organisasyon masa. Liwat nila nakita ang ila gamhanan nga kusog nga masarangan nila nga madaug ang ila lehitimo nga demanda sa kaaway sa sahi sa tunga sang grabe kasingki nga militarisasyon sa ila lugar. **AP**

Mangunguma, 2 ka hors de combat ginpatay sang 15th IB

SUNUD-SUNOD NGA KASO SANG BRUTAL nga pagpamatay ang ginhimo sang 15th IB kag Philippine National Police (PNP) sa sur nga bahin sang Negros sa sulod lang sang apat ka adlaw halin Hulyo 29 tubtob Agosto 1. Tatlo ka beses nga nagpagwa sang peke nga engkwentro ang nasambit nga militar para mahinabonan ang ila mga krimen.

Ginpatay sang kombinado nga mga pwersa sang 15th IB kag Special Action Force (SAF) sang Philippine National Police (PNP) si Ramon Enseñales, 69 anyos, isa ka mangunguma, sadtong Hulyo 29, ala-1:00 sang hapon sa Sityo Pasto, Brgy. Basak, Cauayan, Negros Occidental. Gin-reyd sang nasambit nga mga tropa ang balay nga iya gintineran, gindakop siya kag

"Mangunguma..." sundan sa pahina 5

"Detachment..." halin sa pahina 3

ka sa iya posisyon ang isa ka *shotgun*, pito ka bala sang armas luthang kag iban pa nga mga kagamitan militar.

Isa ka lokal nga aset sang militar si Garces kag masami nagapalupok sang iya armas luthang sa tion sang kagab-ihon. Ginpaandaman man siya sang mga Pulang hangaway sang nagligad nga mga tinuig bangud sang pagmaoy.

Nakapatigayon man sang apat pa ka punitibo nga aksyon ang NPA-Negros sadtong Enero kag Hunyo nga nakakumpiska sang mga kagamitan militar. **AP**

"Mangunguma..." halin sa pahina 4

gindala sa lasang. Gintortyur siya antes ginpatay.

Ginpanginwala sang Armando Sumayang Jr Command-New People's Army (ASJC-NPA) nga katapo sang NPA si Enseniales. Napilitan nga magpalagyo si Enseniales sa ila lugar bangud malawig na nga ginaitan kag ginalagas sang militar.

Samtang, duha ka *hors de combat* nga mga Pulang hangaway sang ASJC-NPA ang ginpatay sang mga tropa sang 15th IB sa Brgy. Camindangan, Sipalay City, Negros Occidental. Gindakop sang mga soldado si Reggie Fundador (Ka Tata), 23 anyos, sadtong Hulyo 29, sang nagalakat sa dalan pakadto sa Sityo Badjang sa amo nga barangay. Pagkabwas, Hulyo 30, nasapwan ang patay nga lawas ni Ka Tata sa Crossing Magtanday kag maathag nga ginpaidalum siya sa tortyur antes ginpatay. Samtang, sadtong Agosto 1, ginpatay man sang mga pwersa sang 15th IB si Alvin Lumagsao Sinsano (Ka Zian), 34 anyos, sa Sityo Cambugiot, sa amo gihapon nga barangay, sang ginpalibutan sang nasambit nga militar ang balay nga iya ginpahuwayan sa nasambit nga sityo.

"Dapat manabat ang Armed Forces of the Philippines (AFP) kag PNP kag paramilitar sini, sa

idalum sa pagpamuno ni US-Marcos Jr, sa ila mga kalapasan sa laye sang gyera kag sa internasyunal nga makitawhanon nga laye," hambal ni Guerrero.

Mabaskog man nga ginkundenar sang Communist Party of the Philippines (CPP) ang pagpatay sa mga *hors de combat* nga mga Pulang hangaway. "Isa ini sa mga brutal nga taktika nga ginagamit sang mga pwersang militar kag pulis sa tinutuyo nga pahugon ang malapad nga masa sang pumuluyo," siling ni Ka Marco Valbuena, tigpamaba sang CPP.

Subong man, ginmilitarisa sang mga tropa sang 79th IB ang napulo ka mga barangay sang Calatarava, Negros Occidental sa bulan sang Hulyo. Ginokupar sang nasambit nga militar ang mga kabalayan sang mga mangunguma kag mga pampubliko nga mga istruktura kaangay sang simbahan, *gymnasium*, buluthuan kag mga sentro sang baryo. Hugot nga ginbantayan

sang mga soldado ang mga hulag sang pumuluyo. Ginharas kag ginpahug sang mga aset sang 79th IB ang mga residente nga ginpasibangdan nga mga suporter sang NPA ukon may angot sa rebolusyonaryo nga kahublagaan.

Sa Central Negros, wala untat ang militarisasyon sa mga komunidad sang mangunguma halin Hulyo. Ginharas sang mga tropa sang 62nd IB si Isko Marco kag ginransak ang iya balay sa Sityo Kabulay, Brgy. Trinidad, Guihulngan City, Negros Oriental, sadtong Hulyo 24, pasado alas-11:00 sang aga. Ilegal nga gindetine sang nasambit nga militar si Marco kag ang iya nga mga kaingod nga ara sa iya balay sa sina nga panahon kag ginpaidalom sila sa interrogasyon.

Sa banwa sang Cauayan, Negros Occidental, biktima man sang pagpamahug kag intimidasyon ang mga asosasyon sa amo nga banwa sadtong bulan sang Hunyo. Nagapangbalay-balay ang mga elemento sang 15th IB nga nagapangita sang mga upisyal kag katapuan sang mga asosasyon para usisaon ang ila nga mga aktibidad kag pilit man nga ginakuha ang mga dokumento sang ila nga grupo kaangay sang *constitution and by-laws*. Nagpatawag sang miting ang militar para pasungkaon ang mga residente kag ginapanglista ang ngalan sang nagapuyo sa ila tagsa ka balay. Ginpasibangdan sila sang nasambit nga militar nga mga suporter sang NPA. **AP**

Amnestiya, desperado nga tikang kag pagpaniplang ni Marcos Jr

ISA KA MATIPLANGON NGA ISKEMA ang ginatanyag nga amnestiya sang rehimen US-Marcos II sa mga anay rebelde, suno kay Ka Bayani Obrero, tagpamaba sang National Democratic Front of the Philippines (NDF)-Negros sang nagpatigayon ang National Amnesty Commission (NAC) sang pagbaton sang aplikasyon para sa amnestiya sang mga sadto rebelde sa Bacolod City, Negros Occidental halin Hulyo 8 tubtob Hulyo 12.

Siling pa niya, "Ang pagtanyag sang amnestiya isa ka desperado nga tikang sang rehimen US-Marcos II agud malab-ot ang iya handum nga mawasak ang bug-os nga rebolusyonaryo nga kahublagan sa sini nga tuig. Tuyo sini nga dugang mapalig-

on ang istatus sang Stable Internal Peace and Security (SIPS) sa isla kag ipokus ang mga tropa sang Armed Forces of the Philippines (AFP) sa naghana nga gyera sang US batok sa Tsina."

Gintikal sang AFP nga naghuyango na ang rebolusyonaryo nga kahublagan, apang mayoriya sa ginasing sang militar nga mga 'surenderi' mga mangu-nguma nga ginpasibangdan nga mga katapo kag tigsakdag sang NPA.

Ginapanawagan sang NDF-Negros sa mga Negrosanon nga "indi dapat matiplang kag mahaylo sa kwarta kag wala sang unod nga promisa nga ginatanyag sang pasista nga AFP kag NTF-Elcac."

Samtang, ginsiling ni Ka An-

drea Guerrero, tigpamaba sang Armando Sumayang Jr Command-New People's Army Southwest Negros Guerrilla Front (ASJC-NPA) nga "peke ang amnestiya nga ginapatuman sang korap kag kontra-pumuluyo nga gobyerno ni Marcos Jr kag sang lunod-patay nga AFP, Philippine National Police (PNP) kag NTF-Elcac."

Ang mga surenderi wala sang matuod nga garantiya halin sa reaksyonaryo nga gobyerno. "Imbes nga irespeto kag ibalik ang ila mga kinamatarung sibil, bulnerable, kag sa madamo nga kaso, pilit nga ginahimo pa sila nga espiya, impormer, kag giya sa panahon sang mga operasyon kombat kag Retooled Community Support Program (RCSP) sang AFP," suno kay Ka Andrea. **RP**

Rebo

*Ang ordinaryo nga tawo
Natural lang maghandom
Para sa ila kaugalingon
Ug sa ila mga hinigugma.*

*Pero para sa uban nga namuklat
Sa reyalidad ug kamatuoran,
Ang sakripisyo ug kalisdanan
Permi nila ginapanginbabawan.
Ang ila kaandamong mukat-on
Sa panginabuhian sa masa
Nagtudlo og mga batakang
pamatasan
Ug magpalig-on pa sa ilang
paglantawan.*

*Ang mga kasinatian
Kuyog ang masa'g kauban
Nahimong giya para mabalikan
Ang pangutana,
kung "para kang kinsa?"*

*Sa pagpadayon nga pagpatuman
Sa mga rebong gimbuhaton,
Nakita nila ang husto nga dalan
Padulong sa hingpit nga
kadaugan.*

*Bisan pipila lang ang nangahas,
Nagsakripisyo silang biyaan
Ang komportableng kahimtang sa
ila
Para makighiusa sa mayoriya.*

*Kinabuhi man nila ihalad,
Kanunay silang naga-abante
Para sa katilingban
Nga wa'y gipahimuslan.*

*Normal lang nga makasinati
Og krisis sa kaugalingon
Kay bisan ang mga pukaw
Padayon pang nagremolde.*

*Ang higayong mag-atras
Kanunay gapaduol
Pero kini sige
ginapanginbabawan
Tungod ang mga rebolusyonaryo,
Prinsipyado ug dili ordinaryo. **RP***

*Para kay Atty. Hannah Jay
Cesista (Ka Maya), isa ka
gradweyt sang UP-Cebu kag
University of San Carlos, nga
ginsalbeyds sadtong Pebrero sa
Pilar, Bohol upod sa apat pa ka
mga hors de combat.*

Pebrero 28, 2024

Oil palm nga plantasyon sa Candoni, malaparan nga pagpang-agaw sang kadutaan

SA LARGADA NGA PAGPATUMAN SANG *neoliberal* nga patakaran sang rehimen US-Marcos II, panguna nga ginapaburan sini ang mga dumuluong monopolyong korporasyon kag lokal nga agalon mayduta-kumprador sa mga kaumhan kag kabukiran. Sa idalum sining patakaran ang reaksyunaryong estado mismo, paagi sa iya mga ahensya, ang nagapadihot agud malaksam sang mga imperyalista kag nagahari nga sahi ang malagpad nga kadutaan agrikultural para tukuran sang agro-industriyal nga mga plantasyon pareho sang *oil palm*. Wala konsensya nga mapintas nga ginapalayas ang mga mangunguma kag tumandok nga nagapuyo kag nagapangabuhi sa ila nga lugar sa pila na ka dekada ukon siglo halin pa sa ila katigulangan. Amo ini ang natabo sa mga mangunguma kag tumandok sa kabukiran sa banwa sang Candoni, Negros Occidental.

Paagi sa laway lang, katuso kag pagpanghamham nakuha sang Hacienda Asia Plantation, Inc (HAPI), nga *joint venture* sang duha ka agalon mayduta-kumprador nga Alfred Joseph Araneta kag Sirawai Plywood and Lumber Corporation nga ginapanag-iyahan sang pamilya Consunji, ang 6,652 ka ektarya nga kadutaan sa Brgy. Gatuslao, Agboy kag Payauan sa banwa sang Candoni. Tungod sa Integrated Forest Management Agreement (IFMA) sang Department of Environment and Natural Resources (DENR), ginpanugutan ang HAPI nga magtanum sang *oil palm* sa nasambit nga kadutaan sa sulod sang 25 ka tuig. Maapektuhan diri ang 1,000 ka pamilya sang mga mangunguma

lakip ang mga katapo sang pungsodnon nga minorya (IPs) nga 60-70 ka tuig na nga nagapuyo kag nagapangabuhi sa Candoni. Sa 6,652 ka ektarya 4,000 ka ektarya sini ginasakup sang IPs.

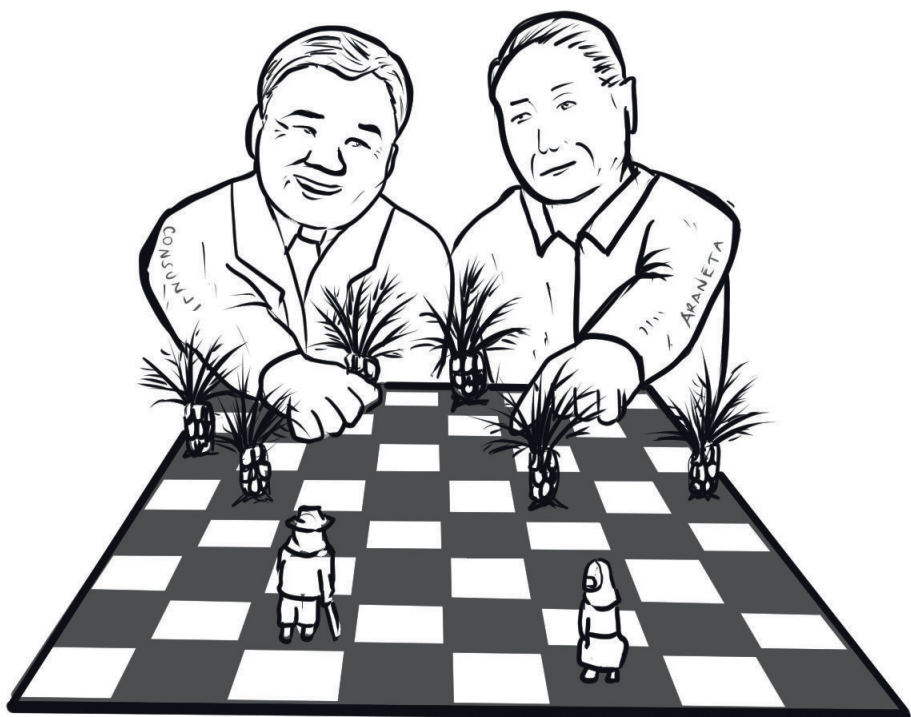
Sa subong nagasugod na ang inisyal nga preparasyon para sa plantasyon. May *nursery* ini sa Brgy. Gatuslao nga gintamnan sang 870,000 ka *seedling* halin sa iban nga mga pungsod nga nagatanum sang *oil palm*. Sa proseso sa paghanda sang duta para pagatamnan, may yara na 100 ka pamilya nga nahalitan ang ila mga uma nga ginatamnan sang mga mais, pinya, tubo, kag mga utanon.

Sa Negros, isa ang kagulangan sang Candoni ang ginpangkalbo sang Insular Lumber Corporation (ILCO), Amerikano nga monopolyo nga *logging* nga korporasyon nga ginpaburan ni anay diktador Ferdinand Marcos sang 1970s sang kinamatarung nga magpang-utod sang kakahuyan sa bug-os nga isla. Sa malawig nga panahon wala gin-

pahiuli sang DENR ang kagulangan diri. Ang mga nagapuyo diri nga pumuluyo amo ang naginisyatiba nga mahimo ini nga dutang agrikultural para matamnan sang ila kinahanglanon nga pagkaon. Ang mga mangunguma nagpasa sang aplikasyon sa DENR para sa IFMA agud sila ang magdumala sining dutang publiko para may kaseguruhan sila sa ila puluy-an kag pangabuhian. Apang nautod ang ila paglaum sang gin-award sang DENR ang IFMA sa mga agalon mayduta-kumprador imbes sa ila.

Sang Oktubre 14, 2009, gin-award sang DENR ang IFMA sa kay Atty. Juan Orola, anay kongresista kag tag-iya sang dako nga *maritime* nga eskwelahan kag kumpaniya sa Bacolod City. Paagi ini sa mapaniplang nga pagtukod sang Agropolis Forest Farmers Association (AFFA) nga amo ang nag-aplay para sa IFMA. Wala pa sang lima ka bulan nga nahatag ang IFMA, gin-negosyar niya nga masaylo

"Oil Palm..." sundan sa pahina 8

"Oil palm..." halin sa pahina 7

ini sa kay Alfred Joseph Araneta nga tag-iyang HAPI sa kantidad nga ₱10,150,000. Iligal ini sa probisyon sang IFMA. Dapat tatlo ka tuig nga gindumalahan ang kadutaan nga ginpaidalum sa IFMA antes ini matransaksyon nga masaylo. Gin-aprobahan ini sang mismo sekretaryo sang DENR sang Marso 12, 2010. Gintonto ni Araneta si Orola paagi sa pag-isyu sang tseke nga ₱3 milyones para sa pauna nga bayad nga wala unod ang akawnt sa bangko tubtob nga wala gid may nakuha bisan singko si Orola sa bug-os nga kantidad nga ila nakasugtan.

Sa 13 ka tuig nga nabalhin sa kamot ni Araneta ang IFMA wala niya madebelopar ang nasambit nga duta. Makapila ka beses nga ginreklamo sang lokal nga gobyerno kag residente ang HAPI sa DENR. Sa ginhiwat nga imbestigasyon sang DENR Region VI kag Forest Management Bureau sang Nobyembre 2018, nagpaguwa ini sang resolusyon nga kanselahon ang IFMA sang HAPI kag ipanghatag sa mga benepisyaryo nga mangunguma tungod sa mga bayolasyon. Apang sa gihapon, ginpaburan sang sekretaryo sang DENR ang HAPI kag sang Agosto 2023, ginpahangutan ang HAPI nga mag-sulod sa *joint venture* sa pamilya Consunji para sa pagtanum sang *oil palm*.

Ang *palm oil*, lana halin sa bunga sang *oil palm tree*, dako

nga negosyo sa kalibutan tungod sangkap ini nga kinahanglanon sa industriya sang pagkaon, produkto pangpa-gwapa kag *bio-fuels*. Ang Pilipinas sang 2022, ika-39 nga pinakadako nga tig-eksport sang krudo nga *palm oil* sa kalibutan. Ikasiyam man ini nga pinakadako nga tig-*import* sang naproseso nga *palm oil*. Sa Philippine Palm Oil Industry (PPOI) Road Map 2024-2033, target nga magpalapad ang talamnan sang *oil palm* sa bug-os nga pungsod sang dugang nga 975,300 ka ektarya.

Napamatud-an man sa bug-os nga kalibutan, nga ang industriya sang *palm oil* makahalalit sa kapalibutan tungod sa malaparan nga pagpangkalbo sang mga kabukiran kag paggamit sang makahililo nga mga kemikals. Ini nagtuga sang tuman nga pag-init sang kalibutan, pagbaha kag paghilo sang kadutaan kag katubigan.

Ang malagpad nga mga plantasyon sang *oil palm* sa pungsod makita sa Mindanao, Luzon-Palawan kag Bohol nga sang 2023 naglab-ot na sa 63,933 ka ektarya. Nag-uswag ini paagi sa madata nga pagpang-agaw sang kadutaan sang mga mangunguma kag tumandok sa kabukiran sang mga dumuluong kag lokal nga korporasyon sang *palm oil* halin pa sang dekada 70, sa panahon sang anay dikador Marcos Sr. Naggamit ini sang kapintas sang militar kag pribado nga mga *goons* agud pahugon, harason, pamatyon

kag intuon ang mga mangunguma kag tumandok. Ang malagpad nga kadutaan nga ginpaidalum sa repormang agraryo sang estado wala mabenipisuhan sang mga mangunguma tungod ginpaidalum ini sa iskemang *leaseback* kag *contract growing* sa tuman ka lawig nga tinuig kag sa tuman ka nubo nga arkila. Ang mga mamumugon sa plantasyon naga-antus sang makaulipon nga kahimtangan sa pagtrabaho kag sweldo. Wala ini sang kinalain sa kapintas sang militar sa mga kabukiran kag siglo nga pagpang-ulipon sang mga mamumugon sa industriya sang kalamay sa isla sang Negros.

Gingamit sang dumuluong monopolyong korporasyon kag lokal nga nagahari nga sahi ang estado paagi sa mga ahensya sini nga DENR, National Commission on Indigenous Peoples (NCIP) kag Department of Agrarian Reform (DAR) upod sa Armed Forces of the Philippines (AFP) nga instrumento para sa pwersahan nga malaparan nga pagpang-agaw sang kadutaan sang mga mangunguma kag mga tumandok sa kabukiran. Napaseguro man sini ang proteksyon sa ila pangapital paagi sa pagpakat sang tropa sang AFP sa mga lugar kon diin nagaluntad ang mga plantasyon. Ang pag-ibwal sang pumuluyo sa paglapas sang ila kinamatarung sa duta, pagatapatan sang kapintas sang militar. Ang mga

"Oil palm..." sundan sa pahina 9

NegrosRevPortal

Leaseback arrangement - gilayon nga ipaidalum sa aryendo ang bug-os nga kadutaan nga ginpaidalum sa repormang agraryo sa bili nga ginkasugtan sa tunga sang kooperatiba sang mga Agrarian Reform Beneficiaries (ARBs) kag agro-industriyal nga korporasyon nga ginpasilidad sang DAR.

Contract growing - kasugtanan sa tunga sang kooperatiba sang ARB kag agro-industriyal nga korporasyon nga pagatamnan ang bug-os nga kadutaan nga napaidalum sa repormang agraryo sang pananum pang-eksport. Pagapinansyahan sang korporasyon paagi sa loan ang pagtanum kag eksklusibo nga ibaligya ang ani sa sining korporasyon sa bili nga gusto sini.

Pagbato sa proyektong plantasyon sang oil palm sa Candoni, nagapadayon

NAGPATIGAYON SANG DAYA-LOGO ANG MAY 100 ka mga mangunguma sa lokal nga pamunuan sang Candoni, Negros Occidental sadtong Hulyo 26 kaangot sa nahitabo nga pagpang-buldoze sa ila mga ka-

dutaan para mahatagan sang ligwa ang ₱2 ka bilyones nga plantasyon sang *oil palm* nga ginapanag-iyahan sang pamilya Consunji. Gintambongan ini sang mga residente sang mga barangay sang Gatuslao, Agboy kag Pa-

yauan sa nasambit nga banwa.

Ginpakamalaut sang mga mangunguma ang *joint venture* sa tunga sang Hacienda Asia Plantations Incorporated (HAPI) ni Alfred Joseph Araneta kag Sirawai Plywood and Lumber Corporation nga ginapanag-iyahan sang pamilya Consunji.

Ginakahangawa sang mga mangunguma nga ang amo nga proyekto magadislokar sa ila mga puluy-an kag magaguba sa ila palangabuhian. Ginhambal nila nga sa 6,652 ka ektarya nga ginklasipika nga *forest land*, 4,000 ka ektarya diri ang sakop sang *ancestral domain* sang mga Indigenous Peoples (IPs). Ginkwestyon sang mga mangunguma ang desisyon sang Department of Environment and Natural Resources (DENR) sa pagtugyan sang Integrated Forest Management Agreement (IFMA) sa HAPI kag ngaa nga gintugutan sang amo nga ahensya ang pagreklasipika sang ila kadutaan pakadto sa plantasyon sang *oil palm* sa sulod sang 25 ka tuig.

Sa pihak nga bahin, natukiban man sang mga mangunguma nga sugod pa 2009 nga ginauyatan sang HAPI ang IFMA kag ang ini nga kasugtanan ang mahimo pa nga ipadayon sa masunod nga 25 ka tuig.

Sa amo nga dayalogo, ginpasalig man ni Mayor Rey Ruiz, nga iya protektaran sa gihapon ang interes sang iya mga pumuluyo kag ipadangat ang ila kabalaka sa igtalupangod sang HAPI.

Nagsiling man ang mga abogado sang mga mangunguma kag sa Gatuslao Agro-Forestry, Banana and Sugarcane Farmers' Association (GABASFA) nga handa

"Oil palm..." halin sa pahina 8

pumuluyo sa kabukiran tungod wala na sang pangabuhian, maka-ulipon nga magtrabaho sa mga plantasyon, magsalo sang halit sa kapalibutan, kag mag-antus sang tuman nga gutom kag kaimolon.

Wala sang may nabag-o sa kontra-pumuluyo nga mga patakaran sang mag-amay nga Marcos Sr kag Marcos Jr. Pagalauman pa ang lapnagon nga pagpang-agaw sang kadutaan sang mga mangunguma kag tumandok sa paglargada sang *neoliberal* nga patakaran sang estado sa Negros. Magadagsa ang mga agro-industriyal nga plantasyon sa mga kabukiran diri sa isla indi lang sa Candoni. Kinahanglan ang maisog nga paghimakas sang mangunguma kag tumandok upod sa mga demokratikong sektor agud pangapinan ang ila kinamatarung sa duta kag amligan ang kapalibutan. Ang pagsulong kag pagpasingki sang armadong paghimakas napamatud-an na sa maragtas sang Negros nga amo ang makapalayas sang mga mapiguson kag mahimuslanon nga sahi sa mga kabukiran kag kaumahan. Amo man ini ang nakapabalik sang duta nga ginatalauma sang mga mangunguma kag tumandok nga ginpang-agaw sa ila. **AP**

"Pagbato..." sundan sa pahina 10

SONA ni Marcos Jr, wala sa reyalidad

GINTAWAG SANG NATIONAL DEMOCRATIC FRONT (NDF)-Negros nga "nagalutaw sa hangin kag wala nagasanto sa reyalidad" ang ikatatlo nga State of the Nation Address (SONA) ni Marcos Jr sadtong Hulyo 22. Suno kay Ka Bayani Obrero, tigpamaba sang NDF-Negros, "ginpasadahan lang ni Marcos Jr ang problema sang gutom kag kapigaduhon sang pumuluyo apang wala man sang gintanyag nga kongkreto nga solusyon kundi puro mga indi signipikante nga ayuda."

Dugang pa ni Obrero, wala man ginlakip sa iya SONA ang negosasyon pangkalinong bisan pa sa ginpirmahan nga *joint communique* sa tunga sang Gobyerno sang Republika sa Pilipinas kag sa NDFP sadtong Nobyembre 2023.

Mas ginpadaku pa ni Marcos Jr ang isyu sang POGO kag pagasta niya nga nasyunalista para matabunan ang iya pagkapapet sang US sa iya paghimo sang Pilipinas bilang base militar sini para sa nagahana nga inter-imperyalista nga gyera sang US batok China.

Samtang, ginpahayag sang tsapter sang Pambansang Katipunan ng mga Magbubukid (PKM) sa Central Negros nga nabatyagan sang pumuluyo ang 'Bigong Pilipinas' sa idalum sang iya pagginahum. Suno sa grupo, nagpabilin nga bulag kag bungol si Marcos Jr sa kahimtangan sang mga mangunguma sang Central Negros gani, ang iya ginatawag nga 'kauswagan' wala gid naglakip sa sektor sang mangunguma.

Dismayado ang Kabataang Makabayan (KM)-Central Negros sa SONA ni Marcos Jr bangud wala gintalakay ang gina-atubang nga kabudlayan sa sektor sang pamatan-on. "Maathang ang

adyenda sang rehimen kag DepEd nga ligwaton ang kasaysayan kag ang pagmilitarisa sang mga eskwelahan. Makita ini sa ila desperado nga pagtinguha nga ipatuman ang Matatag Curriculum kag mandatory ROTC. Dugang pa, kada tuig ginakaltasan ang badyet sang mga *state universities* agud pahabukon ang pondo para sa gasto militar," suno kay Ka EK Jacolbe, tigpamaba sang KM-Central Negros.

Para kay Ka JB Regalado, tigpamaba sang Leonardo Panaligan Command-New People's Army Central Negros Guerrilla Front (LPC-NPA) wala sang ma-lauman ang sahing anakbalhas sa SONA ni Marcos Jr bangud puro pasalig kag 'singgit sa bulan' ang unod sini kag nagaserbi sa ekonomiko kag pulitikal nga kagustuhan kag interes sang mga dalagkung agalon may duta, lokal nga burgesya kumprador kag mga burukrata kapitalista.

Wala sang kinatuhay ang SONA ni Marcos Jr sa mga nagliligad. "Sa esensya, ang SONA ni Marcos Jr nagapahamot sa matuod nga pasista, *neoliberal* kag imperyalista nga tinutuyo sang rehimen US-Marcos II," siling ni Ka Dionesio Magbuelas, tigpamaba sang MCC-NPA.

Subong man, nagpatigayon sang bilog-adlaw nga puasa ang isa ka gatos ka mga bilanggong pulitikal sa isla sang Negros sa tion sang SONA ni Marcos Jr. Ila ginpanawagan sa rehimen ang hinanali nga pagpagwa sang mga bilanggong pulitikal sa makitawhanon nga basehan kaangay sang mga nagamasakit kag ang mga may edad, kag liwat nga pagpabalik sa negosasyon pangkalinong sa tunga sang GRP kag NDF. **AP**

"Pagbato..." halin sa pahina 9

sila nga magpasaka sang Writ of Kalikasan sa Korte Suprema batuk sa nasam-bit nga proyekto bangud magadala ini sang kadelikaduhan sa kapalibutan kag sa seguridad sang pagkaon.

Samtang, ginbatikos sang Kilusang Magbubukid ng Pilipinas-Negros ang DENR, environment committee sang local government unit (LGU) kag LGU mismo sa pag-aprobar sa reklasipikasyon sang amo nga kadutaan nga wala sang nagakaigo nga pagkonsidera sa epekto sa kabuhi kag palangabuhian sang mga residente kag sa kapalibutan.

Nagpaabot man sang kabalaka ang Paghidaet sa Kauswagan Development Group (PDG), isa ka *non-government organization* nga nagabulig sa mga mangunguma, sang potensyal nga epekto sa kapalibutan kag sa pumuluyo sa plantasyon sang *oil palm*.

Subong man, ang Negros Initiative for Climate and Environment (NICE), isa ka organisasyon nga tigsakdag sa kapalibutan, paagi sa ila ginpagwa nga *position paper* sang Agosto 12, nagpanawagan sa DENR nga pauntaton ang pagtanum sang oil palm kag dapat liwat nga padalman ang madamo nga mga importante nga mga isyu nga dapat sabton kaangay sang impak sa kapalibutan, pagkabalido sang ila gingamit nga instrumento (IFMA), kag epekto sa lokal nga komunidad. **AP**

Pagpang-atake sa mga NGO sa Negros, nagasingki

ASUD-ASOD ANG PAGPANG-ATAKE SANG REAKSYONARYO nga gobyerno sa Paghida-et sa Kauswagan Development Group (PDG) Inc, isa ka *non-government organization* (NGO) sa sur nga bahin sang Negros.

Ginpasakaan sang reaksyonaryo nga gobyerno sang pato-pato nga kaso nga "terrorist financing" ukon paglapas sa Terrorism Financing and Suppression Act of 2012 sadtong Abril 18 sila ni Clarissa Ramos, Felipe Levy Gelle, Federico Salvilla, kag Perla Pavillar, upod man si Darryl Albañez nga indi katapo sang PDG Inc. apang nagapakigbinuligay sa ila mga aktibidad.

Suno sa PDG Inc. nga indi makatarunganon ang pagsampa sang kaso nga "terrorism financing" batok sa mga aktibo kag anay nga mga katapo sang NGO. Dugang pa sang grupo nga gingamit sang estado ang ini nga alegasyon para ipagwa nga ilehitimo ang ila organisasyon kag papanaugan sang sangksyon.

Bilang pakig-isa sa PDG Inc, naglunsar sang isa ka piket-rali ang mga taga-suporta sini sa atubang sang Hall of Justice sa Bacolod City sadtong Mayo 10. Ila ginpanawagan nga ibasura ang kasubong nga kaso sang mga *development worker*.

Samtang, sadtong Hulyo 17, nakadawat naman sang pagpahibalo ang talatapan sang PDG Inc nga nasirado ang ila akawnt sa Rizal Commercial Banking Corporation (RCBC), sa Kabankalan City, Negros Occidental kon sa diin naga-mentina sila sang akawnt para sa pondo nga naghalin sa lokal kag internasyunal

5 ka organisador nga biktima sang patu-patu nga kaso, nahilway

GINBASURA SANG KORTE ANG GINPASAKA nga kaso nga *illegal possession of firearms and explosives* batuk kay Imelda Sultan, lider-mamumugon sa idalom sang National Federation of Sugar Workers (NFSW)-North Negros sadtong Hulyo 10. Samtang nahilway naman ang apat sa gintawag nga Escalante 8 nga sila ni Joel Guillermo, tagpamaba sang NFSW-North Negros, Leon Charita nga katapo sang NFSW-Toboso, kag Rolly Hernando kag Kenneth Serondo nga pareho nga katapo sang Teatro Obrero matapos ginbasura man sang korte ang kapareho nga kaso sadtong Hulyo 31.

Madumduman nga gindakop si Sultan upod kay Linda Perocho, katapo man sang NFSW sadtong Nobyembre 1, 2019 gamit ang isa ka depektibo nga *search warrant* halin kay Judge Cecilyn Burgos-Villavert sang Quezon City Trial Court. Una nga naabswelto si Perocho sang ginbasura ang iya kaso sadtong Mayo.

Ang nasambit nga mandamiento ang indi makatarunganon nga basehan sa pag-aresto kag pagbilanggo sa 57 ka mga aktibista sa Negros sa ginpatigayon nga asud-asod kag malaparan nga *crackdown* sa mga upisina sang mga progresibo nga organisasyon sadtong Oktobre 31 kag Nobyembre 1, 2019. Gani, ginapanawagan sang mga grupo sang tawhanon nga kinamatarung ang pagdiskwalipika kay Villavert sa bisan ano nga mataas nga pusisyon sa hudikatura sang ginrekomendar siya sa pusisyon sang Court of Appeals sadtong Mayo.

Samtang, biktima naman sang pagpangtanom sang ebidensya ang Escalante 8 matapos ginbalabagan sang 79th IB sa isa ka tsekpoynt ang ila salakyan nga gingamit sa rekorida para sa preparasyon sa komemorasyon sang Escalante Massacre sadtong Setyembre 18, 2019 sa Brgy. Jonob-jonob, Escalante City, Negros Occidental.

Suno sa NFSW, naangkon ang kadalag-an tungod sa padayon nga pagkampanya paagi sa pag-away sa korte, paglunsar sang mga protesta sa kadalanan kag paglab-ot sa mga internasyunal nga talatapan. "Tuyo lang sang mga ahente sang gobyerno nga pakagamayon, hadlukon kag pauntaton sa paghulag ang kubay sang mga mamumugon sa kampo nga nagahimakas."

Nagapabilin pa gihapon sa bilangguan sila Bienvinedo Ducay nga katapo sang NFSW, Aiza Obreso sang KADAMAY, kag Carlo Apurado kag Reynaldo Saura nga mga katapo sang Teatro Obrero.

Dugang pa sang NFSW, kabahin ini nga kadalag-an sa panawagan nga hilwayon ang tanan nga mga bilanggong pulitikal nga biktima sang kapintas sang reaksyonaryo nga estado. **AP**

Kahimtangan sang mga poldets sa mga prisohan sa Negros

Ang poldets (ukon *political detainees*) kag iban pa nga mga priso naga-antus sang grabe nga pag-pabaya sang reaksyunaryo nga gobyerno sa ila mga ginpang-tanggong sa prisohan.

Isa ka dagway sini amo ang kapi-ot sang mga prisohan, kon diin nahuya gani ang Pilipinas bilang siya amo ang ikatatlo sa tanan nga kapungsuran sa bug-os nga kalibutan nga pinaka-nagapinun-sok nga mga priso. Magluwas lang sa isa ukon duha ka matawag nga kuno modelo nga prisohan sa bug-os nga isla, tuman gid ka piot ang mga prisohan sa Negros. Halimbawa, sa isa ka *city jail* sa norte nga bahin sang isla, mayoriya sa mga poldets ang napilitan nga maghigda sa semento sa sulod na sang pila ka tuig tungod sa kakulang sang tarima (ukon *double deck* nga katri). Sa isa man ka *municipal jail* sa sentral Negros may yara sobra 100 ka priso, 30 lang sa ila ang maka-okupar sang tarima, amo nga magsinardinas na lang sila sa paghigda para makalikaw sa pagtulog sa semento ang iban pa nga mga priso. Bisan pa,

madamo gihapon sa mga priso ang mapilitan nga magtulog sa semento.

Dugang nga risiko sa ikaayong lawas-pisikal ukon mental-sa mga poldets kag iban pa nga mga priso ang pagdingot sa ila sa pagpinit sa adlaw, ilabi na halin sa alas 6:00 tubtob alas 9:00 sa aga. Sa isa ka *city jail* sa sur nga bahin sang Negros, tugutan lang ang mga priso sang 30 minutos kada adlaw nga *sunning*, kag sunod, *i-padlock* na sila sa ila tuman ka piot nga selda tubtob na sa gab-i. Sa isa man ka *municipal jail* sa sentral nga bahin sang isla, may yara lang isa ka oras nga *sunning* ang mga priso kada bulan.

Isa pa ka mabug-at nga problema sang mga poldets kag iban nga mga priso ang kakulang sang badyet sa pagkaon. Sa subong, naga-alokar lang sang ₱70 nga adlawan nga badyet kada priso ang reaksyonaryong Kongreso. Apang, tungod sa grabe nga pagpangkurakot, kag sa li-

"Kahimtangan..." *sundan sa pahina 13*

"Pagpang-atake..." *halin sa pahina 11*

halin pa 1995 nga ginagamit para sa ila nga mga proyekto. Wala naghatag sang nagakaigo nga rason ang bangko kon ano ang ila bayolasyon.

Ginpahug man sang militar ang mga upisyales kag myembro sang asosasyon sang mangu-nguma nga ginbuligan sang PDG Inc. sa mga barangay sang Orong, Salong kag Hilamonan, tanan sang Kabankalan City kag Brgy. San Juan, Binalbagan, Negros Occidental. Ginpilit sila sang militar nga papirmahon sang resolusyon nga isikway ang PDG Inc. nga gin-akusaran sang mga soldado nga may angot sa Communist Party of the Philippines (CPP) kag New People's Army (NPA).

Ginkondena man sang Human Rights Advocates Negros (HRAN) ang 15th IB sa pag-

pangharas kag pagpamahug sa kabuhi ni Joselito Macapobre, isa ka mangingisda kag isa man sa mga testigo sang PDG Inc. batok sa kaso nga gin-atubang sang mga istap sini. Pilit nga ginsulod ang iya balay sadtong Hunyo 11, sa Brgy. Guiljungan, Cauayan kag ginpang-abukay ang ila mga kagamitan. Antes pa man sini, ginpatawag si Macapobre sang mga soldado para ipaatras ang iya panaysayon kag pagsuporta sa PDG Inc.

Nagasingki ang pagpang-atake sang reaksyonaryo nga estado sa PDG Inc. sugod sang ginpatay si Atty. Benjamin Ramos Jr, nagatindog nga executive director sini, sadtong 2018. Ang PDG Inc gintukod sadtong 1980 nga nag-adbokasiya sang pag-sulong sang kinamatarung sang mga mangunguma kag mga mangingisda para sa sustainable nga

agrikultura kag reporma pang-katilingban.

Subong man, tatlo ka NGO sa Negros Oriental nga amo ang Negros Oriental Network of NGOs (NegOrNet), Panaghug-pong sa Tuburan for Rural Women Empowerment & Development Inc. kag Panaghugpong sa mga Gagmay nga Bayanihang Grupo sa Negros Oriental (PaGBaG-o) ang ginpasakaan sang kasubong nga kaso nga "terrorism financing" sadtong Mayo 13.

Halin pa sang nagligad nga tuig nga ginpang-*red-tag* sila sang Armed Forces of the Philippines (AFP) nga nagahatag sang pundo sa NPA. Ginpanginwala ini sang sining mga grupo tungod mga *partner* man sila gani sang probinsyal kag lokal nga gobyerno sa pagpatigayon sang mga sosyal nga serbisyo sa mga pigado sa komunidad. **AP**

"Kahimtangan..." halin sa pahina 12

wat, sa kakulang sang madugay na nga kulang nga pondo para sa iban pa nga kinahanglanon sa prisohan, ginagasto ini indi lang para sa pagkaon sang mga priso, kundi lakip na sa krudo sa panahon sang *hearing*, sa pag-abi-abi sang mga bisita, kag iban pa nga mga galastuhan. Magluwas pa diri, ang amo nga pondo wala na gid madugangan halin pa sang 2018, bisan pa man sa grabe nga pagsaka sang presyo sang mga sandigan nga balaklon kag serbisyo.

Ang nagpalala pa sa amo nga kapait nga kahimtangan sang mga priso ang paglimita sang mga prisohan sa pagpasulod sang pipila ka mga sandigan nga kinahanglanon nga ginadala sang mga magbisita nga mga pamilya sang priso. Ginahimo ini agud mapilitan ang mga priso nga magbakal sa siling tindahan nga kooperatiba nga ginapadalagan sang mga gwardya sa prisohan. Halimbawa, sa isa ka *city jail* sa sentral Negros, 3-5 lang ka *stick* sang kape kag 3 lang ka *sachet* sang *shampoo* ang gintugutan nga mahatag sa mga priso nga may mga bisita. Ang mga sandigan nga balaklon sa sulod sang prisohan may yara 50-90% nga patong sa presyo, kag ini amo ang nagapaseguro nga kada bulan, may yara madawat nga "dibidendo" ang mga gwardya sa prisohan.

Isa pa ka lain nga dako nga problema sa kadam-an nga prisohan amo ang kakulang ukon kawad-on sang tubig. Sa isa ka *city jail* sa norte nga bahin sang Negros, mapilitan ang mga priso nga maggasto sang malapit sa ₱1,000 kada bulan para sa ilimnon nila nga *mineral water* nga ginabaligya sa tindahan nga kooperatiba sang mga gwardya, tungod hinay kaayo ang agas sang kolor-lutak pa gid nga tu-

big halin sa gripo. Samtang sa isa ka *municipal jail* sa sentral nga bahin sang isla, wala na gid bisan gamay nga agas ang gripo, amo nga mapilitan ang mga priso nga maggasto sang lapit ₱1,500 kada bulan para sa *mineral water* nga ila ilimnon kag gamiton sa pagpangluto, kag subong man, para panghugas sang pinggan, pangligo kag pangbubo sa kasilyas.

Kulang man kaayo, sa pangkabug-osan, ang mga programa sa serbisyo para indi mag-antus sa kapung-aw ang nagakamingaw nga mga priso.

Mas nga dako nga hambalanon sini amo ang paghatag sang kahigayunan nga maka-kontak ang mga priso sa ila mga pamilya, himata kag mga abyan. Samtang halos tanan nga prisohan ang nagatugot sang *video call* ukon bisan man lang *voice call*, kadam-an sini may bayad (para kuno sa *load*), ginpaidalum sa areglo nga turno-turno (kaisa lang makagamit kada bulan ukon kada semana), limitado ang kadugayon (5-10 ka minutos kada higayon), kag wala sang *privacy* (yara lang sa tupad ang gwardya).

Tatlo tubtob anum ka adlaw kada semana, pwede nga mabisita sang ila pamilya ang mga priso. Apang, madamo nga mga prisohan sa Negros ang tuman nga nagalimita sa kadugayon sang pakig-estorya nila sa ila malapit nga pamilya. Sandig sa reaksyonaryo nga layi nga Republic Act 7438-ukon Layi Para sa Pipila ka Kinamatarung sang mga Priso, ang malapit nga pamilya sang mga priso amo ang iya asawa ukon bana (ukon palamanhon ukon palangasaw-on), mga anak, mga ginikanan, mga utod, mga tiyo kag tiya, kag mga hinablos. Ang amo nga indi makatarungan nga regulasyon, matuod nga nagalapas sa mga katuyuan kag handum, indi lang sang nasambit nga reaksyonaryo

nga layi, kundi subong man, sa ginatawag nga 2015 nga United Nations Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (o Nelson Mandela Rules).

Suno sa reaksyonaryo nga gobyerno, ang katuyuan kuno sang mga prisohan amo ang ginatawag nga rehabilitasyon sang mga ginpriso. Sa subong, ang mas kumon nga dagway sini amo ang pagpasulod sang madamo nga grupo sang relihiyoso nga nagahiwat sang misa, *prayer meeting* kag mga kasubong nga aktibidad. Pipila man ka prisohan ang may programa nga Alternative Learning System (ukon ALS), para makaangkon ang mga priso sang *diploma* sa elementarya kag *junior high school*. Apang talagsahon kaayo ang mga prisohan nga may yara produktibo nga *income-generating project*, kangay sang pagpananum sang utanon kag paghimo sang tinapay.

Indi tanan nga prisohan ang may yara bastante nga pasilidad para sa kalingawan sang mga priso. Halimbawa, sa isa ka mu-

"Kahimtangan..." sundan sa pahina 14

ISKULHAWS

Mala-pyudal nga sistema sang ekonomiya sa pungsod Pilipinas

MALAHALON PARA SA TANAN NGA mga tampad nga proletaryong rebolusyonaryo ang paghakup sa analisis nga mala-kolonyal kag mala-pyudal ang sistema sang aton pungsod Pilipinas. Ngaa man? Bangud diri ginapasad ang makasahi nga basehan sang estratehiya kag taktika nga demokratikong rebolusyon sang banwa (DRB) paagi sa pangmalawigon nga inaway banwa (PIB). Pun-damental ini nga madalum nga mahangpan sang tanan nga rebolusyonaryo.

Isa ini sa mayor nga gintadlong sa Ikaduha nga Dunganon nga Kahublagaan Panadlong sang

dekada '90. Naglapnag sa pungsodnon nga pamunuan sang Partido nga indi na mala-pyudal ang sistema pang-ekonomiya sang Pilipinas kundi mala-kapitalista na. Ini tungod gindeklarar sang naglihig nga mga elemento nga urbanisado na ang Pilipinas sa simple nga basehan nga nagdamo na ang paktorya kag populasyon sa kasyudaran gani nagdamo na ang mga mamumugon sang sa mangu-nguma. Ang ining sayup nga pag-analisar nag-bunga man sang sayup nga estratehiya kag tak-

"Mala-pyudal..." sundan sa pahina 15

"Kahimtangan..." halin sa pahina 13

nicipal jail sa sentral Negros, ginhimo nga turno-turno ang paggamit sang gamay nga *basketball court* sa mga priso. Sa lain nga prisohan nga may yara sobra sa 100 ka priso, isa lang kada selda ang may yara sang TV para sa kalingawan sang tanan.

Sa pangkabug-osan, ini nga ginasiling nga programa para sa kuno "rehabilitasyon" naga-serbe lang bilang pangkonswelo-de-bobo sa mga ginpriso nga kadam-an biktima man sang mahimuslanon nga sistema sa katilingban. Sa pipila man ka higayon, ginagamit ini para sa kontra-insurhensya nga katuyuan sang reaksyonaryong gobyerno. Halimbawa, sa isa ka *city jail* sa sentral nga bahin sang isla, may yara mga higayon nga nagasabwag ang isa ka relihiyoso nga grupo sang kontra-rebolusyonaryo nga propaganda sa panahon sang pagwali. Kag sa isa man ka *city jail* sa sentral Negros gihapon, ginproklamar ang pag-gradwar sang mga poldets sa ALS bilang kuno buhi nga pamatuod nga "nagbalik na ang mga anay NPA sa sabak sang layi, kag nagtalikod na gid sila sa armadong pakig-away sa gobyerno."

Ang madamo nga mga problema sa prisohan ginpalala pa gid sang indi malalis nga reyalidad sang korapsyon kag subong man, sa pagpatuman sang mapiguson nga mga polisiya, ilabi na sa mga poldets. Halimbawa, matawag nga "SOP" (ukon

Standard Operating Procedure) nga ang badyet para sa pagkaon sang mga ginpangpriso ginakaltasan daan sa lebel nasyunal kag rehiyunal, antes pa ini mag-abot sa kada prisohan. Sa kadam-an man nga prisohan, hugot nga ginamonitor paagi sa mga gwardya kag mga aset nila nga priso man, ang tanan nga hulag kag bisita sang mga poldets, kag ginadilian man sila nga makaangkon sang posisyon sa grupo (ukon asosasyon sang mga priso). Ang pinakagrabe halimbawa sini amo ang sa isa ka *city jail* sa norte nga bahin sa Negros, kon diin gindingutan ang mga poldets sang ila kinamatarung nga makig-estorya sa ila mismo isig-ka-poldet nga indi nila ka selda.

Ang tuman ka pait nga kahimtangan sang mga poldets nagapakita nga ginapigos kag ginahimuslan man gihapon sang reaksyonaryo nga gobyerno ang mga rebolusyonaryo kag aktibista nga ila ginpangtangong sa prisohan. Amo nga, adlaw-adlaw ini nga ginapabutyag sa madamo pa nga mga priso kag sa bug-os nga katawhan ang pagka-inutil sang isa ka reaksyonaryo nga sistema sang hustisya sa isa ka dunot nga pangkatilingban nga sistema. **RP**

Sa masunod nga isyu: Ang indi-madugmok nga espiritu sang mga poldets para sa pag-alagad sa katawhan

"Mala-pyudal..." halin sa pahina 14

tika nga estratehikong kontra-opensiba (SCO) agud maglumpat pakadto sa hinanali nga kadalag-an taliw-as sa teorya nga pangmalawigon nga inaway banwa. Ang mayor nga patag-awayan indi na sa kaumhan kundi parlyamentaryo na ukon yara na sa kasyudaran para sa paglunsar sang insureksyonismong urban.

Nagapakita lamang ini sang pagdistrungkar sang sandigan nga prinsipyo ukon tuman ka nabaw nga paghangup kag ihibalo sa sistema pang-ekonomiya sang aton pungsod. Nagasalamang man ini sang kakulang sang teoritikal nga pagtuon kag ihibalo, kag praktikal nga hilikuton SICA (*social investigation and class analysis* ukon pagpanayasat sa sosyedad kag pag-analisar sa mga sahi). Wala nila gingamit ang gintumod ni Lenin nga kalag sang Marxismo-Leninismo nga "kongkreto nga pag-analisa sa kongkreto nga kahimtangan" kag ang gintudlo ni Mao Zedong nga "pagpangita sang kamatuoran halin sa mga hitabo ukon datus."

Ano bala ang mala-pyudalismo?

Suno sa pagpaathag ni Kaupod Joma, "ang inter-aksyon sang dumuluong nga imperyalismo (partikular ang imperyalismong US sa Pilipinas) kag tumandok nga pyudalismo nagbunga sang ginatawag nga mala-pyudalismo."

Sang ginsakup sang imperyalismong US ang Pilipinas sang 1900 ginpabilin sini ang tumandok nga pyudalismo nga napundar sa idalom sang kolonyalismong Espanyol sa sulod sang masobra 300 ka tuig. Ini agud magserbi nga iya nga baseng sosyal kag bilang tuburan sang hilaw nga materyales kag barato nga kusog-pangabudlay para sa iya nga mga industriya kag subong man tambakan sang nahuman na nga

produkto kag sobra nga kapital.

Ang ekonomiya nga paigosa-kaugalingon nga duna sa pyudal nga sistema nabuslan sang sistemang komoditi (ukon baligyaanay) kag ang paggamit sang kwarta bilang instrumento sang pagbaligyaanay sa idalom sang paghari sang imperyalismong US. Nangibabaw sa pungsod ang produksyon kag baligyaanay sang mga hilaw nga materyales para sa mga industriya sang mga kapitalistang pungsod ilabi na ang produktong agro-industriyal kag pagmina, indi na produksyon kag baligyaanay para sa mga sandigan nga kinahanglanon sang pungsod kag pumuluyong Pilipino. Nagakaputo ang lokal nga produksyon kag agrikultura bangud sang kakulang sang suportang serbisyo sa tuyo nga mapahapos ang pagsulod sang mga *imported* nga nahuman na nga produkto halin sa mga kapitalista nga pungsod. Sa amo sini natuga ang kinaiya sang ekonomiya nga nagasandig sa importasyon kag nakasentro sa eksport nga duna sang sistemang mala-pyudal.

Sa ekonomiyang mala-pyudalismo, indi na sahing agalon mayduta (AMD) ang mayor nga nagagahum kundi ang sahing dalagku nga kumprador burgesya (DKB) na bilang mayor nga tigbaligya kag pinansyal nga ahente sang dumuluong monopolyo ka-

pitalismo nga nagapanag-iya sang dalagku nga puna sang kadutaan kag pang-ekstraksyon nga mga enterpresa nga nagaserbe bilang base para sa pag-eksport sang mga hilaw nga materyales kabaylo sa mga kagamitan kag iban pa nga manupaktura gikan sa luwas sang pungsod. Ang mga kilala nga DKB sa pungsod amo ang pamilya Sy, Razon, Villar, Ang, Tan, Zobel de Ayala, Consunji, Aboitiz kag iban pa. Ginatawag man sila nga mga agalon mayduta-kumprador tungod indi lang sila mga DKB kundi mga agalon mayduta man.

Ang Negros isa sang halimbawa sang ekonomiyang mala-pyudalismo—ang pagkahigot sang isla sa industriya sang kalamay para masabat ang kinahanglanon nga hilaw nga materyales sang mga industriya sang mga dumuluong monopolyo kapitalista. Bilang "*sugar bowl*" sang Pilipinas, duha sang tatlo (2/3) sang produksyon sang kalamay ang gikan sa Negros. Ginatamnan sang tubo ang 62 porsyento sang iya kadutaan kag 12 sa 27 ka galingan sang kalamay yari diri. Ang mga mamumugon sa kampo nga kapin sa 380,000 ang nagabaton sang indi makabuhi nga sweldo kag ginapaidalom sa maka-ulipon nga kondisyon

"Mala-pyudal..." sundan sa pahina 16

Balita sa Isla

Mga grupo sa Negros nagpakamalaut sa ikatatlo nga SONA ni Marcos

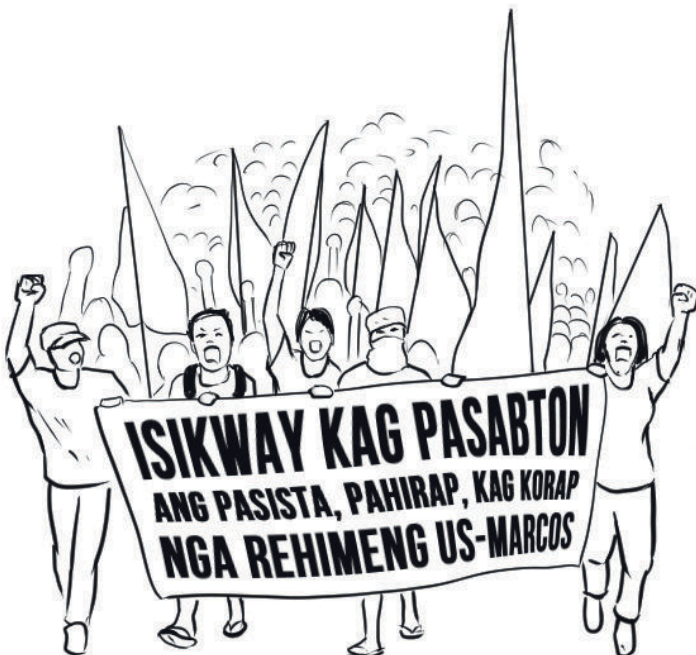
Ang mga multi-sektoral nga grupo nga ginapamunuan sang Bayan-Negros naghiwat sang rali-protesta sa Fountain of Justice sa Bacolod City, Negros Occidental nagligad nga Hulyo 22 agud pakamalauton ang administrasyon ni Marcos sa iya mga indi matuod nga mga promisa sa sining tuig nga State of the Nation Address (SONA). Ang mga grupo nagsiling nga wala sang signipikante nga mga pagbag-o ukon pag-uswag sa Bagong Pilipinas ni Marcos. Imbes, ang ginatubang nga pang-ekonomiko nga krisis sang ordinaryo nga pumuluyo mas nga naglala pa. Ila man ginpakamalaut ang administrasyon ni Marcos sa magarbo nga paggasto sa SONA.

Ginaduso man nila si Marcos nga seryoso nga padayunon ang hinun-anon sa kalinong sa NDFP agud masabat ang ugat sang armado nga konplikto. Ang iya pagpamatuk nagakahulugan lang nga luyag niya sang inaway pareho sa iya gin-sundan nga si Duterte, siling sang Bayan-Negros.

Mga drayber sa tradisyunal nga dyip ginsaulog ang pagka-suspenso sang PUVMP

Sang Agosto 1, ang mga opereytor sang tradisyunal nga dyip sa Bacolod City, nga ginapamunuan sang Kabakod Negros Transport

"Balita..." sundan sa pahina 17

Praymer sa Marxismo (ginlubad sa hiligaynon)

ni Ka Jose Maria Sison

ma-download na sa

www.negrosrevportal.wordpress.com

I-SCAN ANG
CODE PARA
MAKAKUHA
SANG
KOPYA

"Mala-pyudal..." halin sa pahina 15

sa mga asyenda. Subong man, ang kapin sa 18,000 ka mamumugon sa sentral ang nagabaton sang tuman ka nubo nga sweldo kag wala sang kaseguro-han sa trabaho. Ang malagpad nga kabukiran sini ginamina sang mapangwasak kag makahalalit nga mga minahan sang dumuluong nga korporasyon kag ginatamnan sang mga pananum pang-eksport pareho sang *oil palm*, kape, pinya kag saging.

Ang nagalala kag nagadalom nga permanente nga krisis sang mala-kolonyal kag mala-pyudal nga sistema sang pungsod kasugpon sa nagalawig na nga depresyon sang kalibutanon nga sistemang kapitalista. Dapat hugot nga uyatan sang tanan nga rebolusyonaryong pwersa ang husto nga pag-analisar sang sosyedad Pilipino bilang mala-kolonyal kag mala-pyudal agud mas mapahugot ang pagkapot sa husto nga pangpulitika nga linya sang DRB paagi sa PIB agud matapos ang ini nga mahimuslanon nga sistema kag mabuslan sang sistema nga sosyalista. **AP**

Sa Matuod Lang...

Wala sang natabo nga reporma sa duta sa panahon ni Marcos Jr, ang iya **ginpanghambog** nga pagpanagtag sang 130,000 ka mga titulo amo ang implementasyon sang SPLIT program, nga sa baylo sang collective CLOA ginhatag na ang indibidwal nga titulo sa taga ka benepisyaryo.

Kaladlawan ang datus sang NEDA nga **₱64 pesos nga bili** sang kada adlaw nga pagkaon ukon **₱21 kada kaon** sang kada Pilipino nga makabig nga indi na imol kay **balor pa lang sang kilo sang bugas ₱55 na ang pinakanubo nga presyo.**

"Balita..." halin sa pahina 16

Coalition (KNETCO) kag UN-DOC-PISTON, naghatag sang libre nga sakay sa mga pasahero halin alas tres tubtob alas singko sang hapon agud saulugon ang ila temporaryo nga kadalag-an pagkatapos sang resolusyon sang Senado nga nagpanawagan para sa pagsuspenso sang PUV modernization program. Gin-unahan ini sang karaban sang masobra 200 ka mga drayber. Bisan sa sining malip-ot lang nga panahon nga kadalag-an, nagapadayon sila nga nagapanawagan para sa lubos nga pagbasura sang programa sa modernisasyon.

Mga imol nga taga-syudad nagapamatuk sa pamahog sang dislokasyon sa ila puluy-an

Masobra sa 4,060 ka bu-bong ang yara sa katalagman nga madislokar tungod sa sini

lang nga kasugtanan sa tunga sang Department of Environment and Natural Resources (DENR) kag sang Bacolod Local Government Unit (LGU). Ang kasugtanan, nga ginapamunuan ni Bacolod City Mayor Benitez, may kahilabtan sa pag-aplay sang *special patent* sa mga pangpubliko nga mga kadutaan sa 10 ka mga barangay sang syudad. Gintalakay ini sa panahon sa porum sang pangpubliko nga kadutaan nga ginpamunuan sang mga grupo sang mga imol nga taga-syudad sadtong Hulyo 28.

Ang katuyuan sang porum amo nga palig-unon ang panindugan sang mga komunidad sang imol nga taga-syudad kag iban nga mga apektado nga sektor agud militante nga makigbato para sa ila kinamatarung sa matarung kag disente nga puluy-an nga balay.

Mga pamatan-on kag mga estudyante sa Negros gin-graduhan ang administrasyon Marcos nga "failure"

Masobra sa 60 ka pamatan-on kag mga estudyante ang nagtipon para sa Negros State of the Youth Address nagligad nga Hulyo 27, isa ka semana pagkatapos sang State of the Nation Address ni Pres. Marcos. Ila gintumod ang padayon nga komersyalisasyon sang edukasyon kag atake sa *academic freedom* bilang basehan sa pagbatikus sa masobra duha ka tuig ni Pres. Marcos bilang "failure ukon wala nakapasar." Nagbalay man sila sang mga demanda sang mga pamatan-on, nga naga-unod sang pagpanawagan sa mga administrador sa mga eskwelahan nga pinahan ang *red-tagging* sa mga kampus kag itib-ong ang *academic freedom* sang mga lideres sang mga estudyante. **RP**

Visayas News

13 ka mangunguma, 7 ka menor de edad, gindakop sang 74th IB sa Samar

GINDAKOP SANG MGA PWERSA SANG 74th IB ang duha ka mga mangunguma nga sanday Ryan Arnesto kag Marlo Turbanada sadtong Hulyo 8 sa Sityo Canonghan, Brgy. Osmeña, Palapag, Northern Samar sang nagkadto sila sa koprasan para magkuha sang uling.

Sandig sa mga nakasaksi, gintortur kag ginpatay sang nasambit nga mga militar si Arnesto pagkatapos sa pag-aresto sa iya. Gingapos siya sa puno sang lubi, ginhigtan ang ulo kag ginbutong-butong kag pagkatapos, ginpaarakan siya sang bala. Indi pa kontento ang mga militar, ila ginguyod ang patay nga lawas ni Arnesto pakadto sa kaingod nga barangay.

Samtang si Turbanada, nakaagum man sang pisikal kag mental nga tortur kag ginpilit nga mangin giya sang nasambit nga mga militar sa ila mga operasyon kombat batok sa mga Pulang hangaway.

Ginpanawagan sang Rodante Urtal Command-New People's Army sang Northern Samar (RUC-NPA) ang pumuluyo sa Palapag, mga tawong simbahan, mga opisyal sa banwa sang Palapag kag mga independyente nga organisasyon sang tawhanon nga kahimtangan sang mga residente sang sityo, depensahan sila kag buligan nga makakuha sang hustisya gikan sa pagpang-abuso sang mga pwersa sang AFP kag rehimen US-Marcos II.

Sila Arnesto kag Turbanada malawig na nga gin-itan sang militar sa pagpasibangud nga

may angot ukon nagabulig sila sa rebolusyonaryo nga kahub-lagan. Lakip man sila sa mga mangunguma nga nagpangayo sang bulig sa mga opisyal sa ila nga barangay agud makagwa ang ila mga himata nga iligal nga gindakop sang militar. Ara pa sa prisohan subong ang asawa ni Arnesto nga si Myrna nga gindakop sadtong Mayo. Lakip man ang iya utod nga menor de edad nga gindakop sang mga soldado sadtong Hunyo 2.

7 ka menor de edad gin-hostage

Iligal nga gindakop sang mga pwersa sang 74th IB ang pito ka mga menor de edad sadtong Hunyo 2 sa Sityo Canonghan sa amo gihapon nga barangay. Lakip sila sa 11 ka mangunguma nga gin-aresto pagkatapos nga ginpalukpan sang nasambit nga mga militar ang nahamtangan nila nga koprasan. Ginpagwa sang militar nga ila gin-'reskyu' ang mga kabataan nga ginhimo

nga 'kuryer sang pagkaon' sang NPA.

Suno sa pahayag sang RUC-NPA, wala sang engkwentro nga natabo. Ginhimo nga *hostage* ang mga bata agud pilit nga pasungkaon ang ila mga ginikanan bisan sila mga sibilyan nga mga mangunguma.

Samtang, ginpahayag ni Coni Ledesma, pangulo sang National Democratic Front of the Philippines-Special Office for the Protection of Children (NDFP-SOPC) nga "ang pag-hostage sang mga menor de edad sa konteksto sang armado nga konplikto isa ka maathag nga bayolasyon sang internasyunal nga tawhanon nga kinamatarung kag *customary humanitarian laws*, lakip sa United Nations Convention on the Rights of the Child, kon sa diin ang Pilipinas isa sa nagpirma." Ginapanawagan man niya nga hinanali nga buhian ang mga menor de edad kag ibalik sa ila mga pamilya. **AP**

Mga martir sang NPA-Panay, ginsaludohan

MATAAS NGA PAGPASIDUNGOG KAG PAGSALUDO ang ginhatag sang Jose Percival Estocada Jr Command-New People's Army Central Panay (JPEJC-NPA) sa pito ka mga Pulang hangaway nga namartir sa pila ka serye sang mga depensibang aksyon nga natabo halin Agosto 5 tubtob Agosto 8 sa mga banwa sang Lambunao kag Calinog, tanan sakop sang Iloilo.

Ginkilala ang mga namartir nga sila Benjamin Cortel (Ka Mamang/Ruby) nga napatay sa Brgy. Aglonok, Calinog sadtong Agosto 5, Jose Jerry Takaisan (Ka Miller) nga napatay sa Brgy. Cabatanan, Lambunao sadtong Agosto 7, kag ang lima nga napatay man sa Brgy. Aglonok, sadtong Agosto 8 amo sanday Romulo Ituriaga Gangoso (Ka Pedik/Regan), Armando Rogelio Sabares (Ka Nene/Kulot), Aurelio "Boy" Bosque (Ka Rio/Zarko/Baijan), Jovelyn Silverio (Ka Akay/Purang), kag Jielmor Gauranoc (Ka Tango/Doc).

"Ang ila pagtaliwan mitsa sa padayon nga pag-igrab kag pagsulong sa paghatag katumanan sa ginapakig-away nga matarung nga kawsa sang malapad nga masang pumuluyo sa isla sang Panay kag sa bug-os nga pungsod," siling sa pahayag sang JPEJC-NPA.

Ang sunud-sunod nga inaway amo ang resulta sang mas ginpasingki kag mas ginpapintas nga mga operasyon militar sa mga dulunan sang Janiuay, Lambunao kag Calinog sa Iloilo, Valderama sa Antique kag Libacao sa Aklan. Malawig na nga ginpaidalom ang amo nga mga lugar sa *focused military operation* sang madamu nga mga pwera sang kombinado nga mga tropa sang 12th IB, 82nd IB, 61st IB kag Division Reconnaissance Company sa idalom sang 3rd ID, mga katapo sang Regional Public Safety Battalion sang Philippine National Police (RPSB-PNP) kag mga pwera sang CAFGU.

Samtang, may panagupnop ang mga pamilya sang pito nga namartir nga mga Pulang hangaway sa posible nga paglapas sang militar sa tawhanon nga kinamatarung kag sa internasyunal nga tawhanon nga laye sa pagkapatay sang ila himata. Ginpahayag sang Bayan-Panay kag Panay Alliance Karapatan, nga natalupangdan sang mga pamilya ang nagkalain-lain nga tipo sang pilas, lakip ang dalagku kag gagmay nga mga buho sa dughan, nagkalautod nga tul-an sa

"Mga martir..." sundan sa pahina 20

2 ka nabilin nga kaso batok sa Cebu 8, ginbasura sang korte

MATAPOS ANG APAT KA TUIG, ginbasura sang korte sa Cebu sadtong Hunyo 27 ang duha ka nabilin nga kaso sang gintawag nga Cebu 8 bangud sa kakulang sang ebidensya. Ginpagwa sa publiko ang ini nga desisyon sadtong Hulyo 3.

Sadtong Hunyo 5, 2020, iligal nga gindakop sang mga kapulisan ang mga aktibista nga sila Jaime Paglinawan Sr, April Dyan Gumanao, Joahanna Veloso, Janry Ubal, Bern Cañedo, Al Ingking kag Nar Porlas samtang naghiwat sang rali batok sa hagna pa sadto nga Anti-Terrorism Law sa University of the Philippines (UP)-Cebu. Ginlakip sa pagdakop si Clement

Corominas Jr nga nag-agi lang sa lugar sa sina nga panahon. Gin-aresto sila sang mga pulis bangud sa akusasyon sang pagbayolar sa *quarantine protocols* sa pandemya nga COVID-19 sa tition sang ila protesta.

Suno kay Jaime Paglinawan, pangulo sang Bagong Alyansang Makabayan (Bayan)-Central Visayas, "ang pagbasura sa nabilin nga mga kaso sang Cebu 8 nagpamatuod sa kadalag-an batok sa pagpang-abuso sang mga pulis nga gingamit ang ila gahum para mag-aresto, magbilanggo sang mga indibidwal paagi sa laye kag pahipuson ang mga magbato."

Dugang niya nga wala sang

bisan sin-o ang pwede nga kasohan ukon kilalahon nga kriminal sa pagpartisipar ukon pagtambong sa mga malinong nga protesta.

Siling man ni Cañedo, isa sa gin-aresto nga nagprotesta, nga ang pagbasura sang ila mga kaso isa ka signipikante nga tikang sa paggiit sang demokratiko nga kinamatarung kag pag-angkon sang hustisya.

Una na nga ginbasura sang korte ang duha ka kaso sang Cebu 8 nga paglapas sa laye kaangot sa Covid-19 kag sa pampubliko nga ikaayong lawas sadtong Septiembre 2020. **AP***

Pulang Saludo!

Inspirasyon sang mga rebolusyonaryo

SA SINI NGA ARTIKULO, GINDUMDOM naton ang mga Pulang hangaway nga hugot nga gin-uyatan ang ila rebolusyonaryo nga panindugan sa pihak sang mga kabudlayan kag kapintas sang reaksyonaryo nga estado.

Sa ila pagkamartir, ila ginpakita ang diwa sang kaisog nga magserbi nga inspirasyon sa mga rebolusyonaryo para sa dugang nga pagpabaskog sa armado nga rebolusyon agud isulong ang interes sang pumuluyo nga ginapigos kag ginahimuslan.

Ka Zian

Si Alvin Lumagsao Sinsano (Ka Zian/Land), 34 anyos, nabun-ag sadtong Agosto 11, 1989 sa Brgy. Asia, Hinoba-an, Negros Occidental. Naghalin siya sa sahi nga imol nga mangunguma. Nakatapos sa elementarya kag nagtimbang sa iya ginikanan sa ila gamay nga ulumhan.

Impluwensyado ang pamilya ni Ka Zian sang rebolusyonaryo nga kahublagan. Namartir ang iya utod nga si Ka Bobby sa isa ka engkwentro sadtong Sept. 14, 2021 sa Ilog, Negros Occidental.

Nagkomit si Ka Zian nga magpultaym sadtong 2017. Grabe siya nga magkabalaka sa kahimtangan sang mga kaupod kag masa, permi nga handa nga mag-amot sang iya ikasarang kag kusog kag mataas ang rebolusyonaryo nga optimismo. Ginatib-ong man niya ang kamalahalon sang matag sentimo nga suporta sang masa. Mahilig man siya sa pagkanta kag pagsaot.

Matutom kag mapisan nga gintungdan ni Ka Zian ang iya nga mga hilikuton halin sa pagka-*food and logistics officer*, giya pampulitika, iskward lider, tubtob nangin istap siya sa pinansya sang larangan.

Si Ka Zian brutal nga ginpatay sang mga katapo sang 15th IB sang ginpalibutan ang balay nga iya ginpahuwayan sa Sityo Camboguiot, Brgy. Camindangan, Sipalay City, Negros Occidental sadtong Agosto 1.

Ka Tata

Naghalin sa pamilya nga mangunguma si Reggie Fundador (Ka Tata), 23 anyos, sa Brgy. Cabia-an, Candoni, Negros Occidental.

Nagpultaym si Ka Tata sadtong 2020. Palakadlaw kag laka lang nimo siya makita nga masubo. Bisan nga may kabudlayan sa pagbasa kag pagsulat, wala siya naga-atras sa pagtuon. Mapisan siya sa pagpangita sang pagkaon kag pagluto para sa mga kaupod kag masa. Natanom

sa paminsaron sang mga kaupod ang permi niya nga ginahambal nga "Kondisyon!" ilabi na sa tion nga maglakat na.

Nagtungod si Ka Tata bilang tim lider, *vice squad leader* kag sang ulihi, nangin istap sa hilikuton nga lohistika kag pinansya upod ni Ka Zian.

Wala kaluoy nga ginpatay si Ka Tata sang mga pwersa sang 15th IB sa Brgy. Camindangan, Sipalay City sadtong Hulyo 30. Antes sini, gindakop siya sang nasambit nga militar sadtong Hulyo 29, sang nagalakat siya sa dalan pakadto sa Sityo Badjang, sa amo nga barangay. Pagkabwas, nasapwan ang iya patay nga lawas sa

"Inspirasyon..." sundan sa pahina 21

"Mga martir..." halin sa pahina 19

braso, madamu nga mga lagub halin sa ulo tubtob sa tiil nga nagpakita nga posible nga ginpaidalom sila sa grabe nga pagpasakit kag tortyur antes ginpatay.

Hugot nga nagapati ang Bayan-Panay nga gintinguhaan sang militar nga hinabonan ang matuod kaangot sa mga engkwentro. Ginpilit nga papirmahon ang mga pamilya sang mga biktima sa mga dokumento nga nakasulat nga indi sila magpasaka sang kaso batok sa militar kag ginkadtuan pa sang mga soldado ang ila mga balay.

Ginpangako man sang Communist Party of the Philippines nga "determinado ang Partido nga angkonon ang hustisya para sa tanan nga mga biktima kag pasabton si Marcos Jr kag ang iya hubon sa ila mga krimen sa inaway sa atubang sang hukmanan sang katawhan ukon sa nagakaigo nga mga internasyunal nga *tribunal*." **RP**

"Inspirasyon..." *halin sa pahina 20*

Crossing Mag-tanday sa amo gi-hapon nga barangay. Gintortyur siya antes ginpatay.

Ka Rustom

Halin sa pamilya nga imol nga mangunguma si Edmar Sulano (Ka Rustom), 24 anyos, sa Brgy. Nagbinlod, Sta. Catalina, Negros Oriental. Nabun-ag siya sadtong Oktobre 9, 1999 kag ikalima sa 10 ka mag-utod. Grade 3 lang ang iya natapos bangud sa kapigaduhon. Myembro siya sang Kabataang Makabayan (KM) kag sang yunit milisya sa ila lugar.

Nagdaku si Ka Rustom sa progresibo nga pamilya. Gani, pirmi nga gina-redtag ang iya pamilya kag ginapato-patoan sang mga kaso. Panahon sang Oplan Sauron 2 sang 2019, ginpatay ang iya bayaw kag pilit nga ginpasurrender sang militar ang iya duha ka utod kag amay nga naglab-ot sa ila pagkapriso tub-tob subong.

Bangud sini, nagdesisyon si Ka Rustom nga magpultaym sadtong 2021. Maayo siya sa hilikuton pang-rekon. Nangin medikal opiser siya kag giya pampulitika. Kilala man siya nga maayo sa kultural nga mga presentasyon nga amo ang nakapasuod sa iya sa mga kaupod kag masa.

Pirmi nga ginapahanumdom ni Ka Rustom ang mga kaupod nga ang armado nga paghimakas lamang ang maghatag sang paglaum sa pumuluyo batok sa tiraniya sang reaksyonaryo nga gobyerno.

Si Ka Rustom namartir sadtong Enero 18 sa isa ka kontra-opensiba sang Rachele Mae Palang Command-New People's Army (RMPC-NPA) batok sa 11th IB sa Sityo Sug-ong, Brgy. San Francisco, Sta Catalina.

Ka Kendi

Si Ruby Almines (Ka Kendi),

27 anyos, nabun-ag sadtong 1996 sa isa ka pamilya nga nahanunga nga mangunguma kag subang sa lima ka mag-utod. Grade 9 ang iya natapos. Nagbulig siya sa iya pamilya sa pagtalauma agud makasuporta sa iya mga utod nga naga-eskwela. Nag-obra man siya sa tawo para dugang makabulig sa ila pangabuhian.

Tuig 2020, nakaagum sang pagpang-redtag sang militar si Ka Kendi kag ginpahug nga pasakaan sang pato-pato nga kaso lakip ang iya amay. Bangud sini, nagkomit siya nga magpultaym sa NPA.

Napauswag ni Ka Kendi ang iya ihibalo sa hilikuton sang propaganda, medikal kag kultura. Sang ulihi, nangin giya pampulitika. Mapagsik siya sa hilikuton masa ilabi na sa pagbuslot sang mga bag-o nga erya kag pagbulig sa pagtukod sang mga organisasyon masa. Palakadlaw siya kag bisan sa mga mabudlay nga sitwasyon, nagapangita sang paagi agud makakadlaw ang mga kaupod.

Sa atubang sang nagasingki nga militarisasyon kag bisan pa sa pagkumbinsi sang iya pamilya nga magsurrender, wala naga-kahuyang si Ka Kendi. Siling niya, "ang rebolusyon lamang ang makabag-o sang sosyedad kag ang kamatayon lamang ang makapabulag sa akon sa armado nga paghimakas."

Namartir si Ka Kendi sa isa ka engkwentro sa tunga sang RMPC-NPA kag 11th IB sadtong Agosto 24, 2023 sa Sityo Taleo, Brgy. Milagrosa, Sta. Catalina, Negros Oriental.

Ka Jorge

Naghalin sa sahi nga nahanunga nga mangunguma si Joshua Sultan (Ka Jorge), 19 anyos, sa Brgy. Winaswasan, Calatrava, Negros Occidental. Nagaatipan siya sadto sa ila gamay nga katubhan kag naga-obra man si Ka Jorge sa pagkarga-tapas.

Naresolba ni Ka Jorge ang iya kaugalingon nga magpultaym sa NPA sadtong Mayo 2023 sang naghulag ang mga Pulang hangaway sa ila lugar kag iya nahangpan ang papel sang NPA bilang tigpangapin sang mga pigado.

Palakadlaw si Ka Jorge. Pursigido siya nga makatuon kag aktibo sa mga pagtuon kag mga paghanas. Nangin instruktore man siya sa literasiya kag numerasiya.

Namartir si Ka Jorge upod kay Emarie Pastidio (Ka Jandy) sa isa ka engkwentro sa tunga sang Roselyn Jean Pelle Command-New People's Army (RJPC-NPA) kag mga katapo sang 79th IB sadtong Pebrero 21 sa Sityo Mansulao, Brgy. Pinapugasan, Escalante City, Negros Occidental.

Ka Arnold

Si Amado Atoy (Ka Arnold), 33 anyos, naghalin sa Brgy. San Pablo, Manapla, Negros Occidental. Subang siya sa walo ka mag-ulutod kag nagbulig suporta sa iya pamilya kag mga utod nga naga-eskwela. Impluwensyado ang iya ginikanan sang rebolusyonaryo nga kahublagan panahon sang dekada 80.

Bangud nakita niya ang grabe

"Inspirasyon..." *sundan sa pahina 21*

"Inspirasyon..." halin sa pahina 21

nga pagpanghimulos sang mga agalon mayduta sa iya bilang mamumugon sa kampo, nag-desisyon si Ka Arnold nga makigbahin sa NPA sa norte nga bahin sang Negros sadtong 2021. Para kay Ka Arnold, paagi sa re-

bolusyon lamang maangkon ang maayo nga bwasdamlag sang mga mamumugon sa kampo.

Nakilala si Ka Arnold nga hipuson kag matutom sa iya mga hilikuton.

Namartir si Ka Arnold sang gin-reyd sang mga tropa sang 79th IB ang balay nga ila gin-

pahuwayan sa Sityo Tabunoc, Brgy. Libertad, Escalante City, sadtong Abril 20, 2023. "Mapatay anay ako antes ko magsurender!" Ini ang katapusan nga mga tina-ga nga nabatian sang iya mga upod sang maisog nga gin-atubang ni Ka Arnold ang kaaway para luwas sila nga makaatras. **AFP**

Kalaw

"Kalaw-ay Uy" ang iya ginpakilala,
Sa pinakauna namong panagkita,
Didto sa lugar kung diin ang masa,
Nidawat namo nga waay pagduha-duha.

Sa likod ni Ka Juanito Magbanua,
Ara si Kalaw nga perti siawa.
Amo nga bisan diin pa man siya magsalhin,
Sa masa kag kaupod siya nangin kabahin.

Way duda nga bakod ang iya baruganan
Kay taliwala sa sakit sa kalawasan,
Giatubang niya ang sakripisyo kag kabudlayan
Para sa interes kag kaayohan sa kadamuan.

Nagpamatuod ini nga ang iya panan-awan,
Nakabasi gid sa kun ano man ang kahimtang
Kung diin dako ang panginahanglan,
Agud malab-ot gid ang kadalag-an.

Ang kahuyangan sa pamaagi sa paghulag indi ma-
likawan,

Bisan pa sa pariha ni Ka Kalaw nga lawig na sa
kahublagaan.
Amo nga padayon siya nga nagasandig sa proseso.

Subong nga brutal siya nga gipatay sa mga berdugo,
Buwas magadamo pa ang mangin rebolusyonaryo,
Magabaskog pa gid ang mga hangaway sang pumu-
luyo,
Agud dugmukon ang kaaway sa atubangan kag luyo.

May adlaw ang mga AFP nga tikalon
Bangud ang mga NPA magapadayon,
Sa pagsulong tubtob sa estratehikong opensiba
Kun diin ang Partido, Hukbo kag masa mubirada.

Ang kamatayon ni Ka Kalaw o ni Ka Juanito Mag-
banua,
Magserbi nga hangkat para pabakuron ang aton
kawsa,
Para perdihon ang mga tonto nga imperyalista
Nga sa tuta nga gobyerno desperadong nagadikta. **AFP**

Para kay Romeo Nanta
(Ka Juanito Magbanua),
tagpamaba sang Apolinario
Gatmaitan Command-
New People's Army
Negros Island Regional
Operational Command
tubtob sa iya pagkadakop kag
pag-salbeyds sadtong
Oktobre 2022)

Oktubre 13, 2022

Ano ang dengue fever?

ISA KA SAKIT NGA NAGHALIN sa kagat sang lamok nga nagadala sang *dengue virus*. Ang sintoma sini pareho sang hilanat pwede nga maglala nga mangin *dengue hemorrhagic fever* kag makatalagam sa kabuhi. Ang dengue indi makalalaton nga sakit.

Kalabanan nga matapikan sang dengue wala nagatuga sang sintoma. Kon may sintoma man, amo ang mataas nga hilanat. Mabatyagan ang sintoma halin sa apat tubtob sa 10 ka adlaw.

Mga sintomas sang indi malala nga dengue:

1. Hilanat ukon wala hilanat
2. *Rashes* (bitog-bitog nga nagapula sa panit)
2. Masakit ang palibot sang mata
3. Masakit ang tiyan ukon nagapalanuka
4. Pagpalanakit sang mga maskulo, tul-an kag luta-lutahan

Mga bulong:

1. Tawa-Tawa
2. Duga sang dahon sang kapayyas
3. Dahon sang Kapayyas
4. Paracetamol

Pamaagi sa pagpreparar: Hugasan sang maayo ang tanan nga mga herbal nga gamiton, lakip na ang iban nga mga galamiton (tapalan, kutsilyo, kaldero, luwag, baso kag kutsara).

Kalawigon sa pagbulong: Painumon ang pasyente sang ginlaga nga herbal sa sulod sang 10 ka adlaw.

1. *Tawa-Tawa* - magkuha sang 100 gramo ukon isa ka komkom nga lawas sang tawa-tawa kag pabukalan sa 1 ka litro nga tubig sa sulod sang 15 minutos. Pabugnawon kag ipainum sa pasyente 4 tubtob 5 ka beses sa isa ka adlaw.

2. *Duga sang Kapayyas* - Magkuha sang 2 ka paklang sang kapayyas kag kiharon sang gagmay ang dahon, pugaon kag sala-on sa matinlo nga tela. Ipainum ang duga sang kapayyas, 2 ka kutsara kada adlaw .

3. *Dahon sang Kapayyas* - magkuha sang 2 ka paklang kag kiharon ang dahon kag pabukalan sa 1 ka litro nga tubig sa sulod sang 15 minutos.

Pabugnawon kag ipainum sa pasyente 4 tubtob 5 ka beses sa isa ka adlaw.

Ang pasyente kinahanglan painumon sang madamo nga likido tungod kinahanglanon ini sang may dengue:

1. Tubig
2. Tubig sa lubi (butong) - katumbas ini sang *dextrose*
3. *Juice* (Kalamansi ukon Lemon)
4. Gatas
5. Pakaunon linugaw, utan kag prutas nga mahumok kag dali matunaw

Panugyan:

Ang pasyente indi pagpakaunon sang gisado ukon mantikaon kag makahang nga pagkaon.

Sa malala nga dengue (*hemorrhagic fever*), makita ang mga senyales sini halin 24 tubtob 28 ka oras matapos madula ang hilanat sang pasyente. Gani, indi magkompyansa tungod wala na sang hilanat, maayo na ang pasyente. Kon positibo sa sintomas, dal-on gilayon ang pasyente sa ospital agud kinahanglan ang insigida nga pagbulong kag pagtatap sang doktor.

Mga sintomas sang malala nga dengue:

1. Masakit ang tiyan
2. Sigi-sigi nga pagpalanuka
3. May dugo ang tae
4. Pagdugo sang ilong ukon lasi
5. Grabe nga pagpalangapoy sang kalawasan, indi mapahamtang

"Laygay..." *halin sa pahina 23*

Komplikasyon sang dengue sa mga nagabusong:

1. May posibilidad nga mahulugan
2. *Premature* nga pagbun-ag sang lapsag

Paano mapanubo ang risiko ukon makalikaw sa dengue fever?

1. Maggamit sang moskitiro kon gab-i
2. Magpanglimpyo sa sulod balay kag sa palibot
3. I-ula ang mga tubig nga nakapundo sa mga sulodlan nga wala sang tabon pareho sang mga botilya, goma, misitira,

bukong sang lubi kag iban pa nga pwede matiniran kag ma-itlogan sang lamok.

Mga acupuncture points para bulig sa pasyente:

Large Intestine 4, Large Intestine 11, Large Intestine 10, Large Intestine 9, Stomach 36, Yentang, Spleen 6, Liver 3, Kidney 3

ISULONG ANG DEMOKRATIKO NGA REBOLUSYON SANG BANWA PAAGI SA PANGMALAWIGON NGA INAWAY BANWA!

